

Anna RYNKOWSKA-SACHSE¹

ASPEKT KULTUROWY W ANALIZIE PRZEDPROJEKTOWEJ NA PODSTAWIE OBIEKTÓW ZREALIZOWANYCH W RÓŻNYCH KULTUROWO ŚRODOWISKACH

1. Wprowadzenie

Współczesna architektura w wyniku globalizacji i standaryzacji często oddala się od powiązań z kulturą danego kraju. W badaniach przedprojektowych, na które składają się różne aspekty poznawcze danej lokalizacji, czynnik kulturowy stanowi istotny element. Niestety ze względu na wymuszony przez prawa rynku krótki czas realizacji projektów w ocenie autorki czynnik ten w analizie przedprojektowej traktuje się drugorzędnie lub jest on wręcz pomijany. W efekcie powstają obiekty o wysokim poziomie technologicznym, technicznym i estetycznym, ale o małej wrażliwości kulturowej w odniesieniu do lokalizacji. W tym kontekście celem artykułu jest zwrócenie uwagi na aspekt kulturowy, a tym samym – na zagadnienia z innych dziedzin, t.j. dziedzictwo kulturowe, historia miejsca, tradycja lokalna, charakter społeczności oraz na porządkującą całość filozofię, jako elementów analizy służącej do ustalenia potrzeb i budowania programu funkcjonalno-przestrzennego. Skuteczność uwzględnienia aspektu kulturowego na etapie analizy przedstawiono na przykładzie „obiektów wrażliwych kulturowo” zrealizowanych w Afryce i w Azji ze wskazaniem wartościowych rozwiązań. Autorka powołuje się na programy edukacyjne, których celem jest uwrażliwienie studentów architektury na czynnik kulturowy oraz odwołuje się do własnych doświadczeń z pracy w biurze architektonicznym w Namibii i ze współpracy z filozofem - dr Małgorzatą Kądziała.

2. Aspekt kulturowy w analizie przedprojektowej

W dobie globalizacji znaczenia nabiera zrównoważone projektowanie, które charakteryzuje się wrażliwością na kontekst i minimalizowaniem negatywnych

¹ Sopotcka Szkoła Wyższa, ul. Rzemieślnicza 5, 81-855 Sopot, e-mail: aniasachse@wp.pl

skutków powstania obiektu poprzez uszanowanie naturalnych i kulturowych wzorców/ procesów w krajobrazie [1: s. 12]. Sam proces projektowania architektonicznego jest odkrywaniem możliwości rozwiązania specyficznego problemu dla danej sytuacji poprzez przypisanie przestrzeni odpowiedniej funkcji [2: s. 46]. Częścią tego procesu jest analiza miejsca i jego otoczenia, która polega na przestudiowaniu istniejących warunków terenu – daje to całościowy obraz możliwości jego zagospodarowania [3: s. 44]. W słowniku *Language of space and form* analiza została określona jako proces rozdzielenia skomplikowanego tematu projektowego na mniejsze części w celu rozpatrzenia każdej z nich osobno, a następnie zbadania ich wpływu na ustalenie treści architektonicznej oraz wygenerowanie przestrzeni i formy [2: s. 10]. Warunkami dobrej analizy miejsca są poznanie i zrozumienie jego kontekstu: fizjograficznego (wymiar i kształt działki, topografia, geologia, hydrologia i gleby, klimat i mikroklimat, naturalne zagrożenia), biologicznego (naturalna infrastruktura, tereny podmokłe, fauna, flora), sposobu użytkowania, infrastruktury i regulacji prawnych (typ i intensywność i regulacje związane ze sposobem użytkowania, rodzaj własności i jej wartość, infrastruktura), historycznego oraz kulturowego [1]. Dane o miejscu pozyskuje się w wyniku wykonania inwentaryzacji, także przez ekspertów z innych dziedzin. Wśród metod pozyskania informacji na temat miejsca, kontekstu, potrzeb użytkowników i innych założeń do projektowania można wymienić m.in.: wywiady, pomiary, analizę dokumentacji, obserwację zachowań, wizytacje w terenie, studia literaturowe, warsztaty i dyskusje. Otrzymane informacje mogą ułatwić (choć czasem też utrudniają) realizację przewidzianych w tym miejscu funkcji, dlatego istotne jest, aby w analizie określić aspekty, które szczególnie powinny być przestudiowane w danej sytuacji. Następnie zintegrowaną syntezę zebranych informacji studiuje się pod kątem ich wpływu na projekt i przystępuje się do programowania i do projektowania samego budynku [3: s. 47], czyli do procesu adaptowania programu do unikatowych cech lokalizacji, które wynikają bezpośrednio z analizy przedprojektowej [2: s. 48].

Aspekt kulturowy jest jednym z elementów analizy, na który warto zwrócić uwagę – może mieć wpływ na wzmocnienie tożsamości miejsca i na proces projektowania architektonicznego. Aspekt kulturowy obejmuje różne zagadnienia związane z kulturą i z jej rozwojem, która w deklaracji pod auspicjami UNESCO określana jest jako: „cały zespół cech duchowych, materialnych, intelektualnych i emocjonalnych, które charakteryzują społeczeństwo lub grupę społeczną. Odnosi się nie tylko do sztuki i piśmiennictwa, ale także do trybu życia, podstawowych praw człowieka, systemu wartości, tradycji i przekonań”. Zasoby kulturowe oznaczają „materialne

i niematerialne aspekty systemów kulturowych, zarówno przeszłych jak i teraźniejszych, które są wartościowane lub reprezentatywne dla danej kultury, lub zawierają informacje o niej” [4] i należą do nich: dziedzictwo kulturowe, stanowiska archeologiczne, historia i charakter miejsca i społeczności, tradycja lokalna, charakterystyczne punkty, struktury i rodzime krajobrazy [1]. W świetle tych definicji aspekt kulturowy w rozumieniu autorki niniejszego artykułu odnosi się: po pierwsze - do realizacji potrzeb użytkowników w przestrzeni współczesnych obiektów zapewniających ciągłość ich kultury, po drugie - do rozwiązywania problemów lokalnej społeczności i edukowania jej poprzez zaangażowanie w proces tworzenia wspólnego miejsca o nowej jakości oraz po trzecie - do czerpania inspiracji z tradycyjnych czy lokalnych materiałów, rozwiązań konstrukcyjnych, unowocześniania ich na rzecz obiektów o współczesnej architekturze, z którymi lokalna społeczność będzie się utożsamiać.

3. Case study

Skuteczność uwzględnienia aspektu kulturowego jako jednego z elementów analizy zilustrowano przykładami współczesnych obiektów zrealizowanych w obszarze pozaeuropejskim. Na ich podstawie, mimo że pochodzą z innych kulturowo regionów, widać, jak architekci wykształceni w Europie, przestudiowali aspekt kulturowy już na etapie analizy, a zdobyte informacje wykorzystali w projektowaniu.

3.1. Biblioteka szkolna w Gando w Burkina Faso

Rys. 1. Biblioteka szkolna, proj. Kéré Architecture, Gando, Burkina Faso

Fig. 1. School library by Kéré Architecture, Gando, Burkina Faso

Źródło: Kéré Architecture

Biblioteka szkolna w Gando jest przykładem kształtowania współczesnej architektury w kontekście kultury małej afrykańskiej wioski. Obiekt ten został

zaprojektowany przez urodzonego w Gando Francisa Kéré, który jako najstarszy syn wodza został najpierw wysłany do szkoły podstawowej do sąsiedniej wioski, a potem dzięki stypendium wyjechał do Niemiec, gdzie ukończył architekturę.

W 2001 roku na prośbę mieszkańców zaprojektował szkołę podstawową, a z czasem cały kompleks - zrealizowany dzięki fundacji non-profit *Building Blocks for Gando* (założonej przez Kérégo) oraz zaangażowaniu lokalnej społeczności. W jaki sposób architekt uwzględnił aspekt kulturowy w analizie? Dzięki studiom i pracy w Niemczech Kéré zauważył, że w Gando wiele współczesnych budynków niszczyje w okresie pory deszczowej, w ich wnętrzu panują złe warunki, ich budowa jest zbyt droga, gdyż elementy potrzebne do konstrukcji pochodzą z zagranicy lub że potrzeba zbyt dużo energii na ich zbudowanie, a potem użytkowanie [5: s. 158].

W wyniku analizy miejsca, dostępnych źródeł lokalnych materiałów, technik budowlanych i form pochodzących z bliskiej mu kultury doszedł do wniosku, że istotne byłoby ich ulepszenie, a następnie zastosowanie do budowy trwałych obiektów o prostej architekturze. Efekty takiego podejścia widoczne są w budynku biblioteki z kuchnią w Gando. Inspiracją dla tej formy były drzewo i hamak jako miejsce spotkań oraz wymiany wiedzy. Obiekt ten ma kształt elipsy przypominającej tradycyjne gliniane chaty (*loam*) występujące na tym obszarze i został wzniesiony przy zastosowaniu ulepszonych materiałów i zasad konstrukcji. Architekt wykorzystał rozwiązania pasywne i naturalny system wentylacji wewnątrz [6: s. 245], na co duży wpływ miała m.in. cegła wykonana z miejscowej gliny przez lokalną społeczność. Przy realizacji biblioteki pojawił się również spontaniczny i kreatywny pomysł użycia glinianych dzbanów jako elementów wentylacji i oświetlenia zatopionych w betonowym suficie [12: s. 599]. Ogromne znaczenie w procesie realizacji miało również zaangażowanie lokalnej społeczności zgodne z afrykańską tradycją. Kobiety przekazywały sobie wodę, mieszały ją w dole z gliną i odrobiną cementu. Przynosiły też na głowach gliniane garnki oraz w rytmie bębnow ugniatały nogami błoto na podłogę, a mężczyźni podawali na rusztowanie cegły. Dzięki zaangażowaniu lokalna społeczność zdobyła wiedzę, jak budować, stosując lokalne materiały i konstrukcje oraz zyskała perspektywę na zatrudnienie [13: s. 106; 108], a teraz korzysta z obiektów, z którymi czuje się związana niczym z rodzinną wioską. W procesie projektowania biblioteki architekt uwzględnił styl życia mieszkańców, lokalną tradycję i materiały stanowiące inspirację dla wielu innowacyjnych rozwiązań, co przyczyniło się do zachowania ciągłości kultury, jej wzmocnienia i odtworzenia w nurcie współczesnej architektury.

3.2. Szkoła w Sra Pou w Kambodży i w Rudrapur w Bangladeszu

Rys. 2. METI Szkoła podstawowa, proj. Anny Heringer&Eike Roswag, Rudrapur, Bangladesz
Fig. 2. METI Handmade School by Anna Heringer&Eike Roswag, Rudrapur, Bangladesh
Źródło: Kurt Hoerbst

Szkoła zawodowa w Sra Pou w Kambodży zaprojektowana przez Rudanko & Kankunnen Architects z Finlandii oraz szkoła podstawowa w Rudrapur w Bangladeszu autorstwa Anny Heringer i Eike Roswag z Niemiec są przykładami obiektów zrealizowanych w kontekście azjatyckiej wioski. W jaki sposób architekci uwzględnili w tych projektach aspekt kulturowy na etapie analizy? W obu wypadkach europejscy architekci, zanim przystąpili do projektowania, poświęcili czas na poznanie miejsca, lokalnej kultury, tradycji i społeczności. Informacje zdobyte w trakcie dyskusji z lokalną ludnością na temat ich stylu życia i potrzeb oraz podczas rozmów z lokalnymi wykonawcami dotyczących informacji o materiałach – ich dostępności, kosztach – oraz ich sposobów budowania pomogły w ustaleniu założeń do programu i projektowania. W wypadku architektów Rudanko & Kankunnen rozmowy z lokalną ludnością o zwyczajach i potrzebach nie były proste z powodu ograniczonego zaufania mieszkańców wynikającego z braku znajomości języka khmerskiego i z konieczności komunikowania się przez tłumacza. W związku z tym najlepsze efekty przyniosła obserwacja przyszłych użytkowników w ich codziennym życiu [8]. W wypadku budowy szkoły w Rudrapur przedstawiciele organizacji pozarządowej zlecającej projekt początkowo chcieli, aby obiekt został wykonany w konstrukcji żelbetowej, podobnie jak poprzednie budynki szkoły. Dopiero, gdy architektki przekazały im wnioski ze szczegółowej analizy miejsca, zmienili zdanie. Szkoła została zbudowana z lokalnych materiałów z zastosowaniem tradycyjnych metod, co znacznie obniżyło koszty. Architekci inspirowali się tradycyjnymi domami budowanymi z gliny i pokrytymi słomianą strzechą, wykonanymi z materiałów dostępnych w okolicy. W miejscu, gdzie okresowo wieją silne wiatry, powszechnie do konstrukcji wykorzystuje się elastyczny bambus. Wykonuje się z niego ramy konstrukcyjne

i plecione maty na ich przykrycie. W projekcie wprowadzono jednak kilka ulepszeń na rzecz funkcjonalności obiektu dla dzieci z wioski. Ściany z gliny zmieniono na bambusowe ramy wypełnione słomianymi matami obrzuconymi gliną, dzięki czemu stały się trwalsze i wyeliminowano szpary, którymi wchodziłyby gryzonie. Bambusowe elementy konstrukcji przytwierdzono do podłoża stalowymi kątownikami, a do wiązania zamiast sznurka jutowego użyto nylonowego [9]. Podczas budowy obu szkół do wykonywania prostych prac zaangażowano miejscową ludność, która zaobserwowała, jak się buduje ściany z ręcznie robionych cegieł lub z gliny na konstrukcji bambusowej. Obiekty wpisały się w kontekst kulturowy mimo dość dużej kubatury, gdyż architekci odwołali się do wypartych przez standardowe rozwiązania - tradycyjnych lokalnych materiałów, technik konstrukcji i kolorystyki.

4. Nauka projektowania w różnych kulturowo kontekstach

Uwzględnienie aspektu kulturowego w analizie przedprojektowej stało się również tematem programów edukacyjnych prowadzonych dla studentów architektury na prestiżowych uczelniach. Ich celem jest uwrażliwienie przyszłych architektów na czynnik kulturowy poprzez stworzenie im możliwości projektowania w obcym kulturowo kontekście.

Celem kursu „Strategia interdyscyplinarnego nauczania w różnych kulturowo środowiskach”, realizowanym na Aalto University [10], jest m.in. dostarczenie studentom podstawowej wiedzy na temat różnych kulturowo kontekstów, nauczenie ich precyzowania problemu i możliwych rozwiązań w odniesieniu do socjalno-kulturowych, ekonomicznych, ekologicznych aspektów konkretnego kraju. W ramach wyjazdu zagranicę studenci uczą się, jak ważne jest projektowanie odpowiednie do kontekstu kulturowego. Poprzez dyskusje na temat potrzeb, poznawanie socjalnej struktury, obserwowanie reakcji lokalnej społeczności oraz udział w budowie, który weryfikuje techniki projektowe, studenci mają okazję rozmawiać z potencjalnymi użytkownikami mimo bariery językowej i podnosić swoje umiejętności w nietypowy dla edukacji akademickiej sposób. Dzięki pracy w innym kraju architekci stają się bardziej wrażliwi na kulturowe różnice, które powinny być przez nich respektowane w sugerowanych rozwiązaniach. Umiejętności, które architekci Rudanko i Kankunnen uzyskali przy realizacji szkoły w Sra Pou, wzbogaciły także ich zawodowy warsztat: „Podejmujemy inicjatywę z klientem, a potem mamy możliwość zweryfikowania rozwiązań na placu budowy, a nawet podjęcia decyzji o jego zmianie” [8].

Działalność powstającego Atelier w Gando założonego i zaprojektowanego przez Francisa Kérégo będącego też profesorem z Accademia di Architettura di Mendrisio w Szwajcarii, ma również uwrażliwić architektów na projektowanie odpowiednie do kontekstu kulturowego. Obiekt ten ma funkcjonować jako centrum zrównoważonego konstruowania technologii i badań, gdzie rodzime metody budowlane mogą być opracowywane i unowocześniane na rzecz współczesnych zastosowań. Atelier ma być centrum edukacyjnym i zawodowym dla lokalnej ludności i ma służyć w kształceniu architektów ze znanych zachodnich uczelni w zakresie współczesnych potrzeb, komunikacji i zaufania w projektowaniu [11].

5. Projektowanie w kontekście różnym kulturowo i interdyscyplinarna współpraca

Rys. 3. Centrum turystyczne Twyfelfontein, proj. Nina Maritz Architect&Denis McDonald Architect
Fig. 3. Twyfelfontein Visitors' Centre by Nina Maritz Architect & Denis McDonald Architect

Źródło: A. Rynkowska-Sachse

Dzięki pracy w biurze architektonicznym Nina Maritz Architect w Namibii w 2013 roku autorka artykułu zdobyła osobiste doświadczenie w zakresie projektowania architektonicznego w obcym kulturowo kontekście. Biuro specjalizuje się w projektowaniu różnych budynków, jednak główny nacisk kładzie się na *sustainable architecture* oraz na poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań poprzez użycie niedrogich, lokalnych i naturalnych materiałów. Autorka, biorąc udział w projekcie „Centrum dla dzieci niepełnosprawnych”, mogła się zapoznać z innymi uwarunkowaniami w pracy architekta na półkuli południowej. Różnice dotyczyły materiałów, technologii, usytuowania obiektu względem słońca, przed którym szuka się ochrony, rozwiązań architektonicznych, które nie wymagają takiego zabezpieczenia przed zimą czy wilgocią jak w Europie oraz kultury i stylu życia.

Stosowane rozwiązania były przede wszystkim praktyczne i ekonomiczne - tam, gdzie było to możliwe, oparte na lokalnych materiałach. Zaprojektowane obiekty, zwłaszcza te poza miastem, wyróżniały się oryginalną architekturą wpasowaną w namibijski krajobraz.

Po powrocie do Polski autorka kontynuowała swoje zainteresowania współczesną architekturą Afryki – podjęła współpracę z dr Małgorzatą Kądziałą, estetykiem z Instytutu Nauk o Kulturze i Studiów Interdyscyplinarnych i Zakładu Estetyki Uniwersytetu Śląskiego oraz redaktorką książki *Estetyka Afryki*. Współpraca dotyczyła m.in. przygotowania referatu *Re-discovering the African philosophy of the architecture through the other/other's lens. European-based considerations* na UIA w Durbanie w Afryce w 2014 roku. W referacie pisanym z perspektywy europejskiego estetyka i architekta zwrócono uwagę na aspekt kulturowy w projektowaniu w Afryce, a w szczególności podkreślono, że adoptowanie nowych technologii do afrykańskiego kontekstu kulturowego wymaga w pierwszej kolejności odkrycia (teoretycznego i praktycznego) pierwotnej filozofii architektury, co zostało zilustrowane skomentowanymi współczesnymi przykładami obiektów z Namibii i RPA. W analizie dr Kądziała opierała się na informacjach z literatury naukowej, natomiast źródłem wiedzy autorki było własne doświadczenie zawodowe. Ta interdyscyplinarna współpraca filozofa i architekta w zakresie analizy przedprojektowej pokazała, jak istotne w procesie projektowym jest dokładne poznanie i zrozumienie kontekstu kulturowego (i nie tylko) oraz że odpowiednio zinterpretowane informacje mogą się okazać kluczowe w tworzeniu programu funkcjonalno-przestrzennego zgodnego z kontekstem kulturowym. Jednocześnie należy podkreślić, że osoby z zespołu zaangażowanego w taką analizę powinny być nie tylko ekspertami w zakresie zebrania pozornie rozproszonych i niezwiązanych ze sobą danych, ale także w przełożeniu ich na informacje praktyczne i zrozumiałe dla projektanta tego obiektu [1: s. 36], jeśli ma to mieć rzeczywiste zastosowanie praktyczne. Rola filozofa w procesie projektowym na etapie analizy polega na zadawaniu pytań, które mogą pomóc w logicznym uporządkowaniu danych z zakresu innych dziedzin, takich jak m.in.: archeologia, antropologia, etnologia, psychologia i system percepcji charakterystyczny dla danej społeczności, socjologia, geografia, historia, co z kolei może pomóc w zrozumieniu potrzeb społeczności z danego kontekstu kulturowego. Według Hilli Rudanko filozof może pomóc w znalezieniu informacji pominiętych z powodu standaryzacji, zwrócić uwagę na ryzykowne działania, a dzięki innej perspektywie wskazać podstawowe elementy ważne dla ustalenia programu funkcjonalno-przestrzennego i estetycznego, który już leży w gestii architekta [8]. W tym świetle zasadne wydaje się

zweryfikowanie roli filozofa w procesie kształcenia studentów architektury oraz projektowania architektonicznego.

6. Podsumowanie

W przedstawionych przykładach pokazano, w jaki sposób architekci w różnym kulturowo kontekście już na etapie analizy przedprojektowej wykazali wrażliwość na aspekt kulturowy dla danej lokalizacji, co później znalazło odzwierciedlenie w obiektach o oryginalnej współczesnej architekturze. Lokalna kultura stanowiła inspirację w zakresie formy, materiałów i rozwiązań architektonicznych. Z analizy wynika, że głębsze poznanie kontekstu, szczególnie poprzez jego kulturę, może odsłonić istotne i inspirujące informacje dotyczące kształtowania formy, programu funkcjonalno-przestrzennego i estetyki obiektu zorientowanego na jego użytkownika. Natomiast doświadczenie związane z projektowaniem w innym kontekście kulturowym może uwrażliwić architektów na bardziej świadomą analizę, a tym samym – na świadome projektowanie w rodzimym kontekście kulturowym, co powinno się stać tematem dalszych badań również w Polsce. Pozyskiwanie specjalistów z innych dziedzin na etapie analizy może zdecydowanie wpłynąć na wartość tworzonych obiektów. W opinii autorki uwzględnienie aspektu kulturowego w procesie projektowania może się przyczynić do podniesienia wartości obiektu, wpłynąć na charakter i znaczenie miejsca oraz na wzmocnienie tożsamości lokalnej społeczności i stanowić narzędzie do uniknięcia negatywnych skutków globalizacji.

BIBLIOGRAFIA

1. LaGro J. Jr: Site Analysis. John Wiley & Sons, New Jersey 2013.
2. Niezabitowska E.: Wybrane elementy facility management w architekturze. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2004.
3. Eckler J.: Language of space and form. John Wiley & Sons, New Jersey 2012.
4. Deklaracja. Światowa Konferencja w sprawie Polityki Kulturalnej, Meksyk 1982.
5. Bartels O.: School Extension. Francis Kéré, Brick Award 2010. Munchen 2010.
6. Feireiss K., Feireiss L., Kéré F.D.: School Building Gando, Burkina Faso 2005. Architecture of Change, Gestalten 2008.

7. McKnight J.M., Bringing It All Back Home. *Architectural Record*, Vol.6, 2014, s. 107–110.
8. Rynkowska-Sachse A.: The cooperation of well-known architects, architecture students and local communities in the process of architectural creation in different cultural environments. Examples from Asia. *Art of the Orient*, Vol.2, 2014, s.153-170.
9. <http://www.archdaily.com/51664/handmade-school-anna-heringer-eike-roszag/>, (dostęp: 13.03.2015).
10. Hollmen S., Laurila T., Muhonen M.: World in transition – A Strategy for Multidisciplinary Pedagogy in Different Cultural Environments. *UIA 2014 Durban Congress Proceedings*. Durban 2014, s. 1600-1609.
11. <http://www.kerearchitecture.com/projects/atelier-gando/> (dostęp: 13.03.2015).

ASPEKT KULTUROWY W ANALIZIE PRZEDPROJEKTOWEJ NA PODSTAWIE OBIEKTÓW ZREALIZOWANYCH W ŚRODOWISKACH RÓŻNYCH KULTUROWO

Streszczenie

W badaniach przedprojektowych, na które składają się różne aspekty poznawcze danej lokalizacji, czynnik kulturowy jest istotnym elementem, ale niestety traktuje się go drugorzędnie. Powstają więc obiekty o małej wrażliwości kulturowej w odniesieniu do miejsca. Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na aspekt kulturowy i zagadnienia z innych dziedzin jako elementów analizy służącej do ustalenia potrzeb i budowania programu funkcjonalno-przestrzennego. Aspekt kulturowy przedstawiono na przykładzie „obiektów wrażliwych kulturowo” w innym kontekście kulturowym, programów edukacyjnych dla studentów architektury, własnych doświadczeń z pracy w biurze architektonicznym w Namibii i ze współpracy z filozofem - dr Małgorzatą Kądziała z Zakładu Estetyki Uniwersytetu Śląskiego

CULTURAL ASPECT IN THE ANALYSIS BASED ON BUILDINGS REALISED IN CULTURALLY DIFFERENT ENVIRONMENTS

Summary

The aim of article is to draw attention to a cultural aspect and issues considered in other branches as elements creating pre-design analysis (determining users' needs and forming a program of space and functions). It is illustrated by cultural sensitive buildings from culturally different environments, educational programs for architecture students, author's experience in the architectural office in Namibia and cooperation with a philosopher - dr. Małgorzata Kądziała from Department of Aesthetics, Silesian University.